

Posudek oponenta na rigorózní práci Mgr. et Mgr. Veroniky Malechové:

Diagnostika lexikálně-sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku a u
dětí s vývojovou dysfázií

Katedra psychologie FF UK 2016

Mgr. Malechová předkládá rigorózní práci navazující na původní diplomový projekt zaměřený na diagnostiku lexikálně-sémantické roviny řeči v předškolním věku. V rámci diplomové práce si autorka kladla za cíl adaptovat diagnostickou metodu zaměřenou na zhodnocení pasivní slovní zásoby Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT IV) na české prostředí. Rigorózní práce je rozšířena o problematiku vývoje řeči u dětí s vývojovou dysfázií. Možnosti standardizovaného vyšetření jazykových schopností dítěte jsou v psychologické praxi v ČR limitovány, přičemž opožděný či aberantní vývoj řeči může být projevem závažnějšího postižení dítěte. Nezřídka se v praxi stává, že rodiče (i navzdory jejich znepokojení) jsou odborníky ujišťováni o fyziologickém opoždění vývoje řeči zejména u chlapců a je jim doporučováno počkat, až dítě ze svých problémů vyroste. Tím rodina ztrácí čas, nezahájí účinnou intervenci, která může být pro nápravu obtíží dítěte klíčová. Z tohoto důvodu považuji téma práce za velmi užitečné a prakticky využitelné.

Rigorózní práce je tradičně rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. Teoretická část je rozdělena do 4 kapitol, které se vztahují k tématu práce. Jsou zde zmíněny nejvýznamnější teorie vývoje řeči a jazyka, testové metody využívané pro diagnostiku lexikálně-sémantické roviny řeči, popsána je zde problematika vývojové dysfázie včetně možností diferencially diagnostického vyšetření. Jak autorka v práci uvádí, přístup odborníků k problematice opožděného či narušeného vývoje řeči i k samotné diagnóze vývojové dysfázie není jednotný, autorka zde zmiňuje nezbytnost mezioborové spolupráce (foniatrie, neurologie, psychologie, logopedie). V této souvislosti mě napadá otázka, nakolik je dle autorky tento postup v praxi reálný a jak často se s takovým přístupem setkává.

Cílem empirické části je ověření možnosti použití Peabody Picture Vocabulary Test IV v českém prostředí a srovnání výsledků v testu u dětí s diagnostikovanou vývojovou dysfázií s dětmi bez narušeného řečového vývoje. Autorka rozděluje svůj výzkum na tři části. První částí je původní diplomový projekt – pilotní studie, jejímž cílem byla adaptace testu do češtiny a zjištění možností dalšího výzkumu a využití PPVT v českém prostředí. Na základě zkušeností z pilotní studie došlo k úpravě jazykové verze testu i některých položek. U revidované verze metody autorka porovnávala ekvivalenci obou paralelních verzí testu, obtížnost jednotlivých setů i výsledky českých dětí podle pohlaví. Třetí část projektu je věnována srovnání pasivní slovní zásoby dětí s vývojovou dysfázií a jejich vrstevníků.

Ocenění hodný je výzkumný soubor, který v první části čítal 236 dětí, ve druhé části 144 dětí. Výzkumný soubor pro třetí část (dětí s vývojovou dysfázií) je výrazně nižší (29 dětí).

Výsledky autorka zpracovává s využitím statistických metod a prezentuje je také v přehledné grafické podobě. Každá část je ukončena diskusí, ve které jsou shrnuty výsledky výzkumu a zároveň limity práce. Ačkoliv autorka strukturovaně rozděluje limity práce (psychologické, lingvistické, statistické, apod.), považovala bych za prospěšné, kdyby se autorka detailněji zmínila také nad proměnnými, které mohly ovlivnit výsledky výzkumu (např. ochota a motivace dítěte ke spolupráci, vztah dítěte s vyšetřujícím; místo a doba vyšetření; kritéria pro zařazení dětí do výzkumného souboru). Ačkoliv popisu metody PPVT se autorka ve své práci věnovala poměrně detailně, postrádala jsem v práci podrobnější popis sběru dat, způsob administrace testu (byl test administrován pro dítě neznámou osobou nebo někým, koho dítě znalo?; byl test dětem administrován ve stejnou dobu?; atd.) pro účely předloženého výzkumu.

Ačkoliv autorka uvádí a diskutuje výsledky výzkumu za každou dílčí částí, pro propojení jednotlivých částí by bylo vhodné závěrečné shrnutí všech částí i diskusi nad praktickou využitelností dosažených výsledků.

V rámci obhajoby prosím autorku o zodpovězení několika otázek:

- na str. 10 autorka v textu odkazuje na práci Průchy (2009), v přehledu použité literatury chybí citace
- na str. 32 autorka uvádí, že „různí autoři se shodují v tom, že rychlost osvojování slov dosáhne vrcholu zhruba v 18 měsících věku dítěte.“ - kteří autoři?

Na str. 33 autorka odkazuje na práci Paula Blooma, který považuje za vrchol osvojování slov období mezi 10-17 lety. Zároveň je zde v tabulce č. 2 prezentován průměrný počet osvojených slov podle věku dítěte (Klenková, 2000), ze které také vyplývá, že slovní zásoba dítěte v předškolním věku narůstá rychleji než u dítěte v batolecím věku. Mohla by autorka tuto skutečnost podrobněji vysvětlit?

- na str. 52 autorka zmiňuje klasifikaci vývojové dysfázie dle MKN 10.revize na expresivní a receptivní formu vývojové dysfázie. Ve vlastním výzkumu ovšem autorka zmiňuje pouze děti s vývojovou dysfázií. Zajímalo by mě proto, jak a zda autorka ve výzkumu zohlednila jednotlivé formy dysfázie. Jak by mohlo zařazení dětí s receptivní vývojovou dysfázií ovlivnit výsledky výzkumu?

- v kapitole věnované vývojové dysfázii autorka uvádí nejednoznačné terminologické vymezení i nepřesná diagnostická kritéria, které komplikují diagnostický proces. Bylo by žádoucí, aby autorka porovнала rozdíly v oblasti komunikačních poruch v diagnostickém manuálu MKN 10 a DSM 5, který vstoupil v platnost v roce 2013.

- domnívá se autorka, že počet dětí ve výzkumném souboru z třetí části (n=29) mohl ovlivnit výsledky a spolehlivost měření?

- na základě zkušeností autorky s testem PPVT IV by bylo vhodné v závěru práce zmínit doporučení k dalšímu výzkumu tak, aby mohla být metoda využívána v českých podmínkách.

O praktickém významu tohoto projektu nelze pochybovat. Oceňuji nemalou a pečlivou práci autorky při překladu stimulačních slov, ale také realizování výzkumů, které dávají možnosti dalšímu využití této metody.

Dle mého názoru předložená rigorózní práce splňuje požadavky kladené na tento typ práce, proto práci doporučuji k obhajobě před komisí.